

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.637.1

Головина Н.А.,
старший викладач кафедри фінансів,
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний університет бізнесу і права»

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ ДЛЯ ДИТЯЧОГО ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Головіна Н.А. Стан та перспективи розвитку молочних продуктів для дитячого харчування в Україні та світі. У статті проведено аналіз молочного сегменту ринку дитячого харчування України та світі. Досліджено сучасний стан ринку, виявлено проблеми та перспективи розвитку зазначеного напрямку. Розглянуто проблеми державного регулювання діяльності вітчизняних виробників дитячого молочного та кисломолочного харчування

Ключові слова: дитяче харчування, молочні продукти, ринок, проблеми розвитку, харчова промисловість, виробництво, динаміка виробництва.

Головіна Н.А. Состояние и перспективы развития молочных продуктов для детского питания в Украине и мире. В статье проведен анализ молочного сегмента рынка детского питания Украины и мира. Исследовано современное состояние рынка, выявлены проблемы и перспективы развития данного направления. Рассмотрены проблемы государственного регулирования деятельности отечественных производителей детского молочного и кисломолочного питания.

Ключевые слова: детское питание, молочные продукты, рынок, проблемы развития, пищевая промышленность, производство, динамика производства.

Golovina N.A. The state and prospects of the development of dairy products for baby food in Ukraine and the world. In article the dairy segment of baby food market is analyzed in the article. The current state of the market is investigated; the problems and prospects of development are identified. The status and problems of state regulation of domestic companies, which produce the dairy baby food, are determined.

Key words: baby food, dairy products, market, development problems, food industry, production, production dynamics.

Постановка проблеми. Дитяче харчування – це продукти, які мають велику питому вагу у харчуванні дітей і відносяться до важливих продуктів, які потрібно досконало вивчати, а якість яких слід досліджувати. До молочних продуктів спеціального призначення належить насамперед весь асортимент рідких та сухих молочних продуктів дитячого харчування. Виготовляючи замітники материнського молока, обов'язково корегують склад коров'ячого і максимально наближають хімічний склад продуктів для дитячого харчування до складу материнського молока. З цією метою в молочних сумішах для дітей необхідно знизити кількість білків, змінити співвідношення білкових фракцій, збалансувати їх за незамінними амінокислотами, поліненасиченими жирними кислотами, мінеральними речовинами (перш за все, кальцієм, фосфором і натрієм), вітамінами та захисними факторами [1]. Актуальність теми полягає в тому, що нині потрібен постійний контроль за якістю продукції, особливо продуктів дитячого харчування. Через недостатню кількість вітчизняної продукції ринковий простір України

все більше заповнюється продуктами дитячого харчування закордонного виробництва, з'являються нові марки, невідомі споживачам, тому експертиза і дослідження якості стають головними завданнями захисту споживачів [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Молочні продукти займають питому вагу у щоденному раціоні дитини, тому велику увагу вчених було прикуто до вивчення цього питання. Дослідженням проблем формування, функціонування та розвитку молочної промисловості України займалися такі науковці, як О.В. Скорук, О.В. Печенога, Т.П. Нагайчева, Д.Ф. Кірсанова, І.О. Заїнчовська. Вчені аналізують ринок дитячого харчування, що включає такі напрями: соки, фруктові та плодово-овочеві консерви, рідкі та молочні продукти [1]. Визначають основні показники, що впливають на рівень попиту покупців, а також наголошують на необхідності державного стимулювання виробництва в цій галузі [7].

Завдання дослідження полягають у комплексному вивченні питань стану розвитку галузі, виявленні про-

блем та особливостей формування ринку продукції дитячого харчування в Україні.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення сучасного стану молочного напрямку ринку дитячого харчування, його проблем і тенденцій розвитку, сучасних проблем та перспектив розвитку цього сегменту на ринку України.

Виклад основного матеріалу. Ринок молока та молочної продукції завжди посідав особливе місце серед інших ринків харчових продуктів. Історично молоко і молокопродукти в Україні є одними з основних самостійних продуктів харчування, елементом рецептур приготування їжі та компонентом виробництва широкого кола товарів харчової промисловості. Соціальна значимість зазначеного ринку полягає в тому, що молочні продукти мають високу питому вагу серед товарів дитячого харчування.

Молочні продукти для дитячого харчування традиційно класифікують за декількома ознаками [1; 3]: за віковими категоріями їх групують залежно від віку дітей, для годування яких вони призначені; за способом виробництва розрізняють сухі, рідкі та білкові пастоподібні молочні продукти; за ступенем адаптації молочні продукти поділяють на адаптовані (високоадаптовані й частково адаптовані) та неадаптовані; за способом приготування є інстантні молочні продукти й такі, що потребують варіння. За віковими категоріями дитячі молочні продукти поділяють на три групи. До кожної з груп віднесено продукти з урахуванням вікових особливостей дітей і ступеня адаптації до жіночого молока. Перша група включає продукти, які забезпечують харчування дітей від народження до 1 року життя. Цей віковий період характеризується певними ознаками фізіологічно-біохімічної незрілості організму й ферментних систем шлунково-кишкового тракту дитини. В цей час (особливо перші шість місяців) основною їжею повинно бути материнське молоко чи його замітники. Основними джерелами енергетичного й пластичного матеріалу з шести місяців до року залишаються жіноче молоко та гуманізовані молочні продукти. Але їх вже недостатньо для забезпечення потреб організму через поступове фізіологічно-біохімічне дозрівання і стабілізацію процесів травлення. До другої групи включено продукти, якими забезпечується харчування дітей від одного до трьох років і до шкільного віку. Період з 1-го до 3-х років характеризується швидким дозріванням системи травлення і наближенням характеру її функціонування до організму дорослої людини. Від 3-х до 6-ти років діти здатні сприйняти всі натуральні та консервовані продукти. Третя група включає дієтичні продукти для харчування дітей з різними патологіями. Найбільш важливим завданням є організація виробництва продуктів харчування першої групи для забезпечення потреб дітей раннього віку в основних харчових інгредієнтах за відсутності материнського молока [1; 3; 11; 12].

На даному етапі світовий ринок дитячого харчування поділено між кількома «сильними гравцями», продукція яких вже завоювала прихильність покупців. Новим виробникам досить важко вийти на світовий досліджуваний ринок. Останнім часом на світовій арені з'явилося декілька фармацевтичних компаній з профілактично-лікувальною продукцією (наприклад, "Numico"), які змогли завоювати певний сегмент у умо-

вах жорсткої конкуренції. Основні «сильні лідери» світового ринку дитячого харчування такі: "Nestle" – 19%; "Bristol-Myers" – 15%; "Abbott Laboratories" – 11%; "Novartis" – 8%; "Numico" – 7%; "Heinz" – 6%; "Wyeth" – 4%; "Danone" – 3%; інші – 27% [5].

Ринок дитячого харчування умовно поділяють на 3 основні сегменти [12]. Найбільший з них – це продукти на молочної основі (замінники грудного молока), які використовують для годування немовлят у перші 6 місяців життя. Цей сегмент складає 64% загального обсягу продажів. Другий сегмент – банкова продукція (пюре, соки, овочеві та м'ясні консерви) – складає 20%. Останній сегмент – сухі сніданки (у вигляді пластівців, сухариків) – займає 11%, 5% – інше. Найбільший виробник дитячого харчування у світі – компанія "Nestle" (19% ринку). Якщо розглядати окремі сегменти, то слід сказати, що "Bristol-Myers" – лідер в сегменті продуктів на молочної основі (23%), "Novartis" – у сегменті банкової продукції, де охоплює 27% ринку, у сегменті «сухі продукти» перше місце належить компанії "Nestle" (35%) [6].

"Bristol-Myers", "Abbott Laboratories", "Novartis" є найбільшими виробниками на ринку Північної Америки, де займають 70%. Водночас 50% Європейського ринку поділяють "Numico", "Heinz" та "Nestle". В Азії, Латинській Америці та Африці 35% продажів належить компанії "Nestle" [12]. Показник споживання замінників грудного молока змінюється залежно від регіонів світу. Наприклад, 75% у Північній Америці, 80% в Азії, лише 41% у Східній Європі. Другий за значимістю сегмент – банкова продукція (пюре, соки, овочеві та м'ясні консерви) – найбільші обсяги продажу має в Європі, а в країнах, що розвиваються, традиційно домінують продукти домашнього приготування. Рівень споживання продукції третього сегменту – сухих сумішей (у вигляді пластівців, сухариків, сумішей злаків, заморожених висушених круп) – є високим в Європі, а також в Азії та залежить від ступеня «натуральності» [12].

В розвинених країнах світу, де кількість малюків віком від 0 до 3 років складає 11% дитячого населення світу, споживають 60% світової продукції дитячого харчування. Для порівняння, на Індію та Китай (34% немовлят в світі) припадають лише 8% світового продажу. Майже 33% світових продажів відбуваються в Північній Америці. В регіоні діють три основні виробники, такі як "Bristol-Myers", "Abbott Laboratories" та "Novartis", які разом здійснюють 70% світового продажу. Європа – другий за обсягами споживання продуктів дитячого харчування регіон у світі (після Північної Америки). У Європі сегмент банкової продукції та сегмент продуктів-замінників материнського молока майже однаково і зростають зі швидкістю 4% на рік. Основні виробники на Європейському ринку – це "Nestle", "Numico" та "Heinz", які разом здійснюють більше половини продажів. На Західно-європейському ринку значну перевагу над іншими мають національні виробники, такі як "Danon", "Hipp" та "Hero". Великі фармацевтичні компанії – "Bristol-Myers", "Abbott Laboratories", "Novartis" – займають незначну частку ринку. Основні споживачі на Західно-європейському ринку дитячого харчування – це Італія, Франція, Англія, Іспанія, Німеччина [5; 6].

Найвищими темпами зростатиме сегмент «продукти на молочної основі – замінники грудного

молока», а саме на 4% щороку. Значний вплив матиме розвиток ринку в країнах, що розвиваються (на 4,5%, зокрема за рахунок зростання цін на 3,5%). У Північній Америці, Східній Європі та Японії обсяг продажу цього виду дитячого харчування зростатиме на 2,5% на рік (зокрема, за рахунок зростання цін в цих регіонах на 1,5%). Більше 70% дитячого харчування у світі поширюється через мережі фірмових магазинів (на відміну від тенденції, що склалася в Україні, коли переважає торгівля продукцією для немовлят в супермаркетах). Рентабельність виробництва продуктів для дитячого харчування на світовому ринку становить для продуктів на молочній основі не менше 15–20%, для банкової продукції – 10–15%, для сухих сніданків – 15% [9].

На світовому ринку дитячого харчування існують певні бар'єри входу. Три найбільші виробники продають майже 40% всього дитячого харчування у світі, зокрема в сегменті заміників материнського молока лідирують два основні бренди, які мають значну цінову перевагу над іншими. Основні бар'єри входу на ринок дитячого харчування такі [6; 9]:

- необхідність дотримання високого організаційного рівня виробництва молочних продуктів; щоб наблизити показники дитячого харчування до материнського молока, необхідно використовувати сучасне обладнання, володіти прогресивною технологією виробництва і мати сировину належної якості й безпеки;

- забезпечення виробництва матеріально-сировинною базою належної якості та стимулювання її розвитку;

- вимоги до дитячого харчування не залежать від національних особливостей та ідентичні у всьому світі, що сприяє високому рівню стандартизації продукції;

- батьки, піклуючись про здоров'я дітей, віддають перевагу відомим брендам;

- заборона реклами продукції дитячого харчування за допомогою методу особистого продажу в багатьох країнах світу, виходячи з етичних міркувань;

- використання для просування товарів добре обізнаних медичних працівників;

- ефективний, але досить дорогий та тривалий процес; нові компанії не завжди мають достатньо коштів та часу на застосування цього дієвого інструмента входу на ринок.

Розвитку виробництва дитячих молочних продуктів в Україні сприяв запуск двох спеціалізованих підприємств з виробництва молочних продуктів для

дитячого харчування, а саме заводу «Яготинське для дітей» компанії «Молочний альянс» і заводу «Агуша» компанії «Вімм-Білл-Данн Україна» [48–49]. Сьогодні український ринок продуктів для дитячого харчування сегментарно представлений такими виробниками: сухі суміші й каші – Хорольський МКДХ («Нутрітек», марки «Малыш», «Малютка», «Малышка»), Південний КЗ («Асоціація дитячого харчування», ТМ «Карапуз»); плодоовочеві соки та пюре – Одеський КЗДХ («Вітмарк-Україна», ТМ «Чудо-чадо»), Південний КЗ («Асоціація дитячого харчування», ТМ «Карапуз»); рідкі й пастоподібні молочні продукти – спеціалізований завод дитячого харчування (СЗДХ) «Агуша» («Вімм-Білл-Данн Україна», ТМ «Агуша»), спеціалізований СЗДХ «Яготинське для дітей» («Молочний альянс», ТМ «Яготинське для дітей»), ПАТ «Комбінат «Придніпровський» (ТМ «Злагода»), «Галактон» («Данон-Юнімілк», ТМ «Тема») [1].

Водночас виробництво вітчизняних продуктів для дитячого харчування ще не досягло достатнього рівня. Нині внутрішній попит на продукти для дитячого харчування більш ніж на 70% задовольняється за рахунок продукції вітчизняного виробництва [12].

Так, у 2016 році частка власного виробництва (без урахування експорту) до фактичного споживання складала:

- молоко та кисломолочні продукти – 99,7% (у 2015 році – 95,7%);

- молочні суміші і каші – 40,2% (у 2015 році – 31,9%);

- соки і фруктові-овочеві пюре – 41,9% (у 2015 році – 34,1%).

Ця позитивна тенденція свідчить про те, що сьогодні наповнення вітчизняного споживчого ринку продукцією для дитячого харчування власного виробництва є реальною перспективою, що сприятиме її імпортозаміщенню.

Висновки. Розглянувши основні проблеми та перспективи розвитку молочного ринку, можна зробити висновки, що галузь є прибутковою та пріоритетною для нашої країни. Головними завданнями для покращення розвитку молочних продуктів є створення нормальної, діючої законодавчої бази для підприємств; створення конкурентного середовища та захист споживачів від неякісної продукції.

Надзвичайно важливим фактором є унормування виробництва, покращення матеріально-технічної бази та технології виробництва продукції, виведення продукції галузі на міжнародний рівень.

Список використаних джерел:

1. Заїчківська І.О. Стан і перспективи розвитку підприємств дитячого харчування / І.О. Заїчківська // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – № 4 (47). – С. 174–178.
2. Аналіз ринку молочної продукції за 2015–2016 роки // Брендінгове агентство «KOLORO». – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://koloro.ua/blog/issledovaniya/analiz_ryinka_molochnoyproduktysiiukrainyi_2015-2016.html.
3. Виробництво промислової продукції за видами // Державний комітет статистики України. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/pr/vrgeaovpp/vrgeaovppu/arhivppvu.html>.
4. Експорт української молочної продукції за 2016 рік // Гаряча агрополітика. – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agropolit.com/news/556eksportukrayinskoyimolochnoyproduktysiyiza2016riksklav2144mlnpresslujba>.
5. Мировой молочный рынок в 2010–2011 годах // Молочный союз. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dairyunion.ru/files/news/2012/World_dairy_market.pdf.
6. Потенціал українського молока на світовому ринку // Агробізнес. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.agrobusiness.com.ua/ekonomichnygektar/4669potentsialukraiinskogomolokanasvitovomu_gynku.html.
7. Про затвердження державної цільової соціальної програми розвитку виробництва продуктів дитячого харчування на 2012–2016 роки : Постанова від 15 серпня 2011 року № 870.

8. Вітчизняна індустрія дитячого харчування: сучасний стан та перспективні напрями розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nubir.edu.ua/node/6391>.

9. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua>.

10. Про дитяче харчування : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/142-16>.

11. Ринок дитячого харчування в Україні / [О.В. Печенога, Т.П. Нагайцева, Ю.І. Кішак] // Харчовик. – 2012. – № 5.

12. Вітчизняна індустрія дитячого харчування: сучасний стан та перспективні напрями розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nubir.edu.ua/node/6391>.

УДК 336.1.07

Гордей О.Д.,

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів,

Університет державної фіскальної служби України

Яросіченко П.В.,

магістрант,

Навчально-науковий інститут фінансів, банківської справи

Університету державної фіскальної служби України

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Гордей О.Д., Ярославиченко П.В. Інституційний розвиток антикорупційної системи в Україні. Стаття присвячена реформуванню системи антикорупційних інституцій України. Проведено аналіз прямих витрат держави на боротьбу з корупцією. В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, застосовано методи аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення. Досліджено особливості динаміки та структури видатків антикорупційних органів, а також проведено їх групування за ознакою спеціалізації. Стаття може бути застосована для аналізу фінансової сторони діяльності сучасних антикорупційних інституцій та загалом для окреслення поточного та перспективного механізму вітчизняної антикорупційної системи.

Ключові слова: інституції, фінансове забезпечення, корупція, реформа, бюджет, антикорупційна система.

Гордей О.Д., Ярославиченко П.В. Институциональное развитие антикоррупционной системы в Украине. Статья посвящена реформированию системы антикоррупционных институтов Украины. Проведен анализ прямых расходов государства на борьбу с коррупцией. В основу исследования положены общенаучные и специальные методы исследования, применены методы анализа и синтеза, систематизации и обобщения. Исследованы особенности динамики и структуры расходов антикоррупционных органов, а также проведена их группировка по признаку специализации. Статья может быть применена для анализа финансовой стороны деятельности современных антикоррупционных институтов и в целом для определения текущего и перспективного механизма отечественной антикоррупционной системы.

Ключевые слова: институты, финансовое обеспечение, коррупция, реформа, бюджет, антикоррупционная система.

Hordei O.D., Yarosichenko P.V. Institutional development of the anticorruption system in Ukraine. The article is devoted to the reformation of the system of anticorruption institutions of Ukraine. The analysis of direct expenditures of the state for combating corruption is carried out. The research was based on general scientific and special research methods, methods of analysis and synthesis, systematization and generalization were applied. The peculiarities of the dynamics and structure of expenditures of anticorruption bodies were investigated and their grouping on the basis of specialization was conducted. The article can be used to analyze the financial side of the work of modern anticorruption institutions and in general to outline the current and future mechanism of domestic anticorruption systems.

Key words: institutions, financial support, corruption, reform, budget, anticorruption system.

Постановка проблеми. У жовтні 2014 року із прийняттям низки антикорупційних законів в Україні почалось найбільш масштабне реформування антикорупційної системи. За останні три роки було створено

та реформовано низку антикорупційних органів. Отже, важливим є з'ясування того, які ж існують інституції, які функції вони виконують і який обсяг фінансування з державного бюджету виділяється для підтримки їх